

ПОСТ-ЉУБАВ, ПОСТ-СМРТ

(Ото Хорват: *Сабо је сѿао*, Културни центар Новог Сада, Нови Сад, 2014)

Када остане сам, а чини се да је стално сам, Ото Хорват пише: „Споља изгледа да функционишем, али изнутра сам у рушевинама изнад којих круже црне вроне. Археолог који узалуд покушава да реконструише нестало царство.“ *Сабо је сѿао*, студија окренута себи, роман у делићима који је, чини се, смислени продужетак Хорватове поезије, интровертно је дело о смрти вољене особе, мучном подсећању на заједнички живот и болест, а потом и о немогућем налажењу наставка, одговора на питање шта радити онда *када се сѿане*; онда када вам, као песнику-љубавнику-хермафродиту, одузму другу половину. Такво дело и ваља бити написано одмереним лирским језиком, како и сам закључује писац у многим причањима са самим собом, језиком који ће истовремено и писати о емоцији, и сам бити емотиван. За почетак, можда ово звучи одвећ банално. Срећом, Хорват је способан интронаут, а потом и добар путописац унутрашње топографије, као какав ванземаљац или магијски гуру једним оком загледа дан у себе, другим у свет, а трећим у Њу.

Како аутор бележи, *Сабо је сѿао* је књига излечења. Овај је текст, заправо, терапеутски. У питању је једна постмодерна љубавна прича, својевољно изгубљена у стањиња „после/пост-“ (Шта кад се „стане“? Шта кад она оде?), која меша наоко хладан дискурс постмодерне са приповешћу, или боље рећи исповешћу, која на читаоца покушава предочити пишево дубоко осећање. Ту намеру да се утиче, често импресионистички, можда видимо у Хорватовим бојама, где једина светлина долази од белине колодвора или црвенила њеног веша, насупрот тмурној и хтонској боји чемпреса и борова. Хорват посвећује време размишљању, између осталог, о проблему немогућности писања, бризи да се као писац, али и неко у жалости, одвоји од „непрекидног низа баналности и другоразредног кича“. Детаљно брине чак и о форми текста који читамо пред собом, признајући да би „једина одговарајућа форма морала бити проза аутобиографског карактера, а не поезија“. Хорватов ангст, поетски и емоционалан, огледа се и у прози. *Сабо је сѿао* је једна изломљена књига; не роман фрагмената већ радије роман сеанси. Чак и криптична питања, која у Хорватовом делу служе као наслови кратких поглавља („Зашто сте фиксирани на фотографије и фрагменте?“, „Да ли је ово све за данас, господине Сабо?“), подсећају на питања која долазе из психотерапеутске фотеле, упућена некоме на психотерапеутском кревету. Једна је ово, дакле, поломљена књига, која стилски лежи између поетике белешки и дневничких записа (којом одише и Хорватова поезија) и високо обликоване белетристике, напупеле уметничко-књижевним упућивањима (што такође одликује Хорватову поезију).

Оно што је аутору нелагодност писања – жеља за писањем али неналажење доброг језика – за читаоца пак представља веома пријатно искуство које самог себе обнавља и освежава. Ова књига се тако на смену чита као дневник, мемоар, сановник или путопис. Временско онеобичење видимо у кидању фабуле и сижеа, где је веома јасан след догађаја (заједнички живот јунака са његовом драгом, потом њена болест, затим смрт, а онда живот „после“ и самотерапија) дат у вешто испремештаној хронологији; томе се придружује и просторно премештање радње, неправилно подељено између Будимпеште, Новог Сада, Мађарске, Немачке, Италије – у великој мери, дакле, (чемпресовске) Мителеуропе. *Сабо је сџао* и јесте делом постгеографска, исељеничка љубавна прича: о читању *Њујоркера* у једном пештанском кафићу, о заједничком ходочашћу кроз галерије, или о стресном животарењу у Берлину од локалне *writer-in-residence* стипендије, за време бомбардовања Србије. Зебалдовски замах, али са локалном свежином – Зебалд се, мислим, у својим рукописима слабо бавио поетиком проблема са визом, јер је он ипак био путник а не вагабунд.

Таква Хорватова растројеност не дотиче се само форме већ и садржине; ово дело поприма особине и неке нарочите подврсте романа тока свести, „тока сећања“. *Сабо је сџао*, иако тематски јасно дефинисан оном смрћу (и њеним преживљавањем), често одлази у достојанствене дигресије, кратке и сказолике приповести сличне, можда, ненаписаном блогу: о мистерији непознате жене на фотографији њеног оца (који је само ту слику држао у свом новчанику), кратком познанству са немачком часном сестром, или пак децјем бежању од летећег тањира, једног поднева у Новом Саду. Оно што је (врло лако!) могло испасти једна богата, али несређена збирка поезије, збир биографских меандара и алузија, испало је зачудо, захваљујући умешном наративно-поетском колажирању, веома кохерентан кратки роман, чији се лавиринти подсећања, маргина и фотографија могу успешно разрешити пажљивим повлачењем прста по страници (стога Хорвату морамо одати почаст и за вештину скоро филмски умешног монтажирања слика и снова, и уредничког припремања сопственог текста).

У том лавиринту златна нит је управо љубавна прича, а Хорватова љубавна прича је велеградска љубав за начитане, о поменутом листању културних часописа у Будимпешти, о томе како постоје „њен“ Менделсон и „његов“ Бах. Ипак, има ту и оне простодушне топлине, тихог глугарења, глупавих разговора или бриге о њеној породици. Врло мало у књизи има карналног и нападно сексуалног; главни јунак радије је само *џосмаџрао* своју драгу, и види се ту петрарколика опсесија. „Све што кажем или замислим има директне или индиректне везе са њом“, пише Хорват, назвавши своју драгу, уместо „Беатриче“ или „Луција“, само А. – сажетост белешке, можда дисциплинована самоцензура у чину писања о другој половини свога бића, али и подсећање на Алеф, прво слово, чиме дивинизација драге постаје романтично-библиотекарска. Долази касније, нажалост, и једно тмурно изокренуће Петрарке. Док се овај из далека диви путености, Хорват изблиза, у истом стану и кревету, посматра Њено отицање пред болешћу, и Њен оживљак на леђима (од операције, терапије). Њена смрт заиста јесте његова болест; то тужно отицање животне енергије делује чудесно упечатљиво када га посматрамо како тече оном путањом Хорватових хронолошких кривина и заокрета, који мешају Њено зрачење са Њеним гашењем. Тиме текст добија особине

и лепе загонетке, попут заиста елиптично монтираног филма, а читава књига постаје чудновата сесија у којој се (а ово тек сада спомињемо) на тајновит начин покушава спојити смрт (или боље рећи „смртно стање“) Сабовог оца са његовом преминулом драгом. (Или не? Психотерапија је компликован лавиринт ониромантије, али највише простора у овој *сџугији* званој *Сабо је сџао* заиста јесте посвећено Оцу и Њој, праћено неколицином међусобно повезујућих и не баш индиректних алузија, које сада нећемо разлагати.)

Случајно или не, у години када се у финалу избора за НИН-ову награду налазе Ото Хорват, Филип Давид и Давид Албахари, Хорват је својим прозним првенцем написао наоко чисто албахаријевску књигу: о немогућности писања, о смрти оца, о путевима (дивна слика из првог поглавља: јунак на пут креће теглећи кофер свог преминулог оца) и, заправо, смрти и љубави уопште. Иако све можда звучи чемпресовски тмурно, Хорват је један виталан, жив писац, прикривено разигран, који се дуго пекао на тихој ватри поезије да би, ето, на крају створио гурманлук прозе. У великој је то мери, рекао бих, због способности да своје претходне текстове, у овом случају песме, посматра и као творац и као читалац, узимајући од њих ненаметљиву хаиколику дескрипцију, учене алузије и хладну но дирљиву интимност – и од тога правећи један добар роман, упечатљив како из самотерапеутске тако и из читалачке перспективе. *Сабо је сџао* може деловати као скуп свега виђеног, од мотива до поступака, али Хорватова прича о мртвој драгој држи се, са обе ноге, између оне тривијалности већ прочитаног и пријатног освежавања, које подсећа на прскање собне биљке магличастим, реским млазом воде. Хорват/Сабо не само да имају шта да напишу него, већ и најпре и – зашто.